

SZALÓK CSILLA

A COVID-19 világjárvány hatása az Európai Unió turizmuspolitikájára

1. Bevezetés

A II. világháború vége óta a turizmus az európai gazdasági növekedés stabil és folyamatos motorja volt (Estol & Font, 2016), a COVID-19 azonban eddig soha nem tapasztalt mértékű válságot okozott a turisztikai ágazatban (Garrido-Moreno et al., 2021). A hirtelen, előre kiszámíthatatlan negatív hatások még intenzívebb turizmuspolitikai válaszadást és intézkedéseket követelnek (Szalók & Juhász-Dóra, 2022). Az elsődleges fontosságú válaszlépések a járvány okozta negatív hatások enyhítése és mérséklése, a turisztikai vállalkozások alkalmazkodóképességének és ellenállóképességének javítása, valamint a jövőben várható kihívásokkal szembeni közös fellépés támogatása (Leković & Milutinović, 2021). Jelen tanulmány a turizmuspolitika területén a koronavírus világjárvány okozta változásokat vizsgálja az Európai Unióban.

2. Turizmuspolitika az Európai Unióban

Az Európai Uniónak nincs önálló kodifikált turizmuspolitikája: a turizmust is támogató számos szabályrendszer és program tekinthető a „virtuális” uniós politika szerves összetevőjeként (Szalók & Kovács, 2022). A turizmus kifejezetten tagállami hatáskörbe tartozik, a turizmusra általános elvek és szabályok vonatkoznak, a turizmuspolitika gyakorlata az adott intézményi rendszer és döntéshozatali folyamat függvénye. Az európai idegenforgalmi politika a többi európai szakpolitika kialakításának gyakorlatától eltérően nem követeli meg a tagállami törvények és rendeletek harmonizációját.

A szubszidiaritás elve érvényesül a turizmus területén: az EU nem rendelkezik kizárólagos hatáskörrel. A szubszidiaritás elve egyrészt a tagállamok döntési és cselekvési képességét védelmezi, másrészt lehetővé teszi az uniós szintű cselekvést, amennyiben a „tervezett intézkedés terjedelme és hatásai miatt” a cselekvés célkitűzései tagállami szinten nem valósíthatók meg megfelelő módon. A turizmus európai szerződésbe való bevonásának célja elsősorban az, hogy a hatáskörök gyakorlása a polgárokhoz legközelebb eső szinten történjenek, az EUSZ 10. cikkének (3) bekezdésében meghatározott közelség elvének megfelelően¹.

¹ Ld. Az Európai Parlament 2021. június 24-i állásfoglalása az európai uniós szabályozás célravezetőségéről, szubszidiaritásáról és arányosságáról – jelentés a jogalkotás minőségének javításáról a 2017., 2018. és 2019. év vonatkozásában (2020/2262(INI)), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021IP0316&from=EN> (2021. 10. 20.).

A turizmuspolitika egyre nagyobb jelentőséggel bír az európai országok gazdaságában, a jólét és jóllét növekedésében egyre meghatározóbb szerepe vitathatatlan, ugyanakkor az európai döntéshozatalban való megjelenése ezt a szerepet nem tükrözi. A 2007-es Lisszaboni Szerződés elismeri az idegenforgalmi politikát, az idegenforgalomra vonatkozó európai politikát alapoz meg, de a turizmus versenyképességének előmozdítását a helyi szintű kezdeményezések erősítésében határozza meg elsősorban a bevált gyakorlatok cseréjének átadása révén, valamint a vállalkozások működéséhez szükséges feltételek kialakítása és a vállalkozások és a tagállamok közötti együttműködés erősítése révén. A szabályozás középpontjában egy erős belső piac kialakítására való törekvés áll, versenyképes európai turisztikai desztináció kiépítésével².

Fontos állomás az Agenda 21 nevű program a fenntartható fejlődésért, amelyet az ENSZ 1992-ben Rio de Janeiro-ban megtartott Környezet és Fejlődés című konferenciája alkotott meg. A program turizmusra szabása a Lisszaboni Stratégia célkitűzéseire építve indult el a KKV szektor támogatására fókuszálva. Legkiemelkedőbb intézkedése a turisztikai intézményrendszer fejlesztése, a Turisztikai Szatellit számlák létrehozása volt. Ennek célja a tágabb értelemben vett turisztikai bevételek számbavétele, a turizmus gazdasági szerepének erősítése volt.

A turizmusra vonatkozó, az EU által megfogalmazott irányelvek erősítették a turizmus európai jövőképét, a Lisszaboni Stratégiával összhangban a tervezési folyamat és a jogalkotás átláthatóságának igénye a turisztikai információk megosztásához és közös célok kitűzéséhez vezetett (Aykin, 2012).

A fenntartható fejlődés elvének az európai szerződésekbe való folyamatos beépítése megteremtette az irányítás keretét és az idegenforgalmi politika alapját, de továbbra is kiegészítő jellegű hatáskörrel funkcionál (Estol & Font, 2016). A fenntartható fejlődés alapú idegenforgalmi politika – bár normatív keretet ad valamennyi ország számára – szabályozás szintjén továbbra is más európai politikák keretében és a meglévő európai intézmények támogatásán keresztül működik. Az idegenforgalommal kapcsolatos hatáskörök tagállamokon belüli elosztása nem harmonizál, nem teremt stabil környezetet az ágazat mint egész tevékenységéhez (Estol & Font, 2016).

Az 1950-es évek óta a szolgáltatásszektor óriási növekedése, ezen belül a turizmus gyors fejlődése világszerte, így az Európai Unióban is jelentős változásokat generált. A turizmus kompetenciája egyre szélesebb: az elmúlt évtizedekben egyre több európai uniós jogszabály gyakorolt hatást tagállami intézkedésekre. A szolgáltató szektort alakító egyre több gazdaságpolitikai és versenyképességi intézkedéscsomag, irányelv és kezdeményezés hat az Európai Unió turizmusára, az egyes tagországok turizmusára és turizmusfejlesztésére

² A 195. cikkely értelmében: 1. Az Unió, különösen az idegenforgalmi ágazatban működő uniós vállalkozások versenyképességének elősegítése révén kiegészíti a tagállamoknak az idegenforgalmi ágazat terén folytatott tevékenységét. Ennek elérése érdekében az Unió tevékenységének célja, hogy: (a) ösztönözze az ebben az ágazatban működő vállalkozások fejlődéséhez szükséges kedvező környezet kialakítását, (b) előmozdítsa a tagállamok együttműködését, különös tekintettel a bevált gyakorlatok cseréjére. 2. Az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében egyedi intézkedéseket állapít meg a tagállamokban végrehajtott olyan intézkedések kiegészítésére, amelyek az e cikkben kitűzött célok megvalósítására irányulnak, kizárva azonban a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek bármilyen harmonizációját. Ld. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:12016E195> (2021. 10. 10.).

is. 2002 szeptemberében hazánkban a HOTREC (az Országos Idegenforgalmi Bizottság és a KIT támogatásával) kiadott egy tanulmányt a szállodaipari és vendéglátó ágazatot érintő 250 európai uniós intézkedésről. A két legfontosabb intézkedés kiemelésével jól szemléltethető az európai turizmuspolitika jelenlegi helyzete, erősségei és gyengeségei.

Az európai irányelveket vizsgáló kutatások is csak az elmúlt évtizedben jelentek meg, (Anastasiadou, 2008; Estol et al., 2018; Halkier, 2010; Hughes & Allen, 2005; Ooi et al., 2018; Schumacher et al., 2016; Wanner et al., 2020), párhuzamosan a turizmus nemzeti és regionális gazdaságra gyakorolt hatásának jelentős növekedésével (Hall & Jenkins, 1995; Garcia, 2014). Az Európai Unió turizmuspolitikájának kialakulása, fejlődésének elemzése, a tervezési és végrehajtási feltételek vizsgálata több kritikai megközelítés szerint kutatási részként azonosítható (Estol et al., 2018).

3. Globális kihívások – a COVID-19 előtt

A nemzetközi és a belföldi turizmus folyamatosan változó trendjei, a sokoldalú keresleti és kínálati trendek, a fogyasztói szokások változása, a természeti, gazdasági és társadalmi folyamatok komplex egésze átalakították a turizmus megértésének szándékát és ezzel párhuzamosan irányításának folyamatait is (Csapó, 2019).

Az Európai Unió keletkezése válasz a globális kihívásokra. A napjainkat meghatározó globális trendek pozitív és negatív hatásai bizonyíthatók. A pozitív oldal az életkörülmények eddig soha nem tapasztalt mértékben történő javulása, amely mind a gazdasági globalizáció, mind pedig a technikai fejlődés hatásaként értelmezhető. A negatív hatások közül a legjelentősebb az elmúlt évtizedekben egyre erőteljesebb vagyoni egyenlőtlenségek és életszínvonalbeli különbségek drámai növekedése. A technikai fejlődés hosszabb távú következményei között várhatóan a munkaerőpiacon megjelenő változások első helyen szerepelnek. A globális világ trendjeinek és kockázatainak megítélése sokféle, egyesek szerint a globalizáció, mások szerint a technikai fejlődés hatásai tekinthetők erőteljesebbnek (Matus, 2018). A világ politikai és üzleti vezetőit összefogva a Világgazdasági Fórum éves csúcstalálkozóján Davosban – a 2019-es év világpolitikájának nyomán – jelentést készített a legnagyobb globális kockázatokról. Az okozott hatást és annak súlyosságát figyelembe véve a Világgazdasági Fórum a tömegpusztító fegyverekkel azonos hatásúként vette számításba a legnagyobb globális kockázatokat. Ezen kockázatok a klímaváltozás, a szélsőséges időjárási viszonyok, a vízhiány és a természeti katasztrófák. Ha azonban az adott veszély bekövetkezésének valószínűsége a fő értékelési szempont, akkor a szervezet a szélsőséges időjárási viszonyokat tartja a legnagyobb kockázatnak. Ezt követi a klímaváltozás, a természeti katasztrófák, az adatcsalás vagy -lopás, valamint a kibertámadás. Az 1. táblázat a TOP öt globális kockázati kilátást szemlélteti a hatás és a valószínűség szempontjából.

Fontosság	Hatás szempontjából		Bekövetkezés valószínűsége szempontjából	
	Kockázat	Típusa	Kockázat	Típusa
1	A tömegpusztító fegyverek	Geopolitikai	Szélsőséges időjárás	Környezeti
2	Az éghajlatváltozás mérséklésének és az alkalmazkodás kudarca	Környezeti	Az éghajlatváltozás mérséklésének és az alkalmazkodás kudarca	Környezeti
3	Szélsőséges időjárás	Környezeti	Természeti katasztrófák	Környezeti
4	Vízügyi válság	Társadalmi	Adatcsalás	Technológiai
5	Természeti katasztrófák	Környezeti	Kibertámadások	Technológiai

1. táblázat: Globális kockázati kilátások 2019-re

Forrás: Routley (2019) & WEF, Global Risks Report (2019) alapján szerző fordításában és szerkesztésében.

A fenyegetések milyenségét illetően és időbeli változásukat figyelembe véve megállapították, hogy ahhoz képest, hogy 10 évvel ezelőtt még a világgazdasági válság hatására a gazdasági kérdések voltak abszolút központban, jelenleg a környezeti és technológiai kockázatok sokkal nagyobb figyelmet élveznek. A globális döntéshozók között végzett felmérés – amely a várhatóan növekvő kockázatok felmérésére irányult – eredményei alapján a világ vezetői a nagyhatalmak közti konfrontációkra vannak leginkább felkészülve. A várható kockázatok közé sorolhatók továbbá a kereskedelmi szabályok és megállapodások eróziója, a politikai konfrontáció, illetve a kollektív biztonsági szövetségekbe vetett bizalom csökkenése. A 2019-es jelentés egy másik újdonsága a társadalmak érzelmi és mentális állapotát vizsgáló kutatások eredményeinek ismertetése. A rendelkezésre álló eredmények szerint egyre meghatározóbb érzelmi állapottá válik napjainkban a harag. A WHO által közölt adatok alapján a világon összesen 700 millió ember küzd mentális rendellenességek valamilyen formájával. A magas jövedelmű országokban a jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségek összefüggésbe hozhatók a növekvő mentális egészségi problémákkal (WEF, The Global Risks Report, 2019).

A globális kockázatok erősödése és romboló potenciáljuk növekedése a közös akarat és cselekvőképesség létrehozását indokolná a nemzetközi rendszer szereplői részéről. A fent említett 2019-es jelentés azonban éppen ennek ellenkezőjéről számolt be, ugyanis a megosztottság erősödni látszik az államok között, a polarizáció pedig nő a társadalmakban.

Várhatóan növekszik a nagyhatalmak közötti gazdasági konfrontáció, amelynek egyik következménye a globális gazdasági növekedés lelassulása. A társadalmi és politikai instabilitás mint a növekvő jövedelmi és vagyoni különbségek egyik következménye visszatérően szerepelt a globális kockázatok között. Az új kihívások és egyre fenyegetőbb komplex kockázatok fényében a korábbiaknál határozottabban merült fel a globális kapitalizmus újra gondolásának szükségessége.

A globális kihívásokra adott válasz a turizmus és annak fenntartható fejlesztése. A turizmus egy olyan hierarchikusan szerveződő rendszer, amelynek célja a szereplők összekapcsolása és az együttműködés támogatása. Az országhatáron átnyúló mobilitás, más országok és kultúrák megismerése, természeti értékeknek megőrzése és bemutatása közelebb hozza a népeket egymáshoz, erősíti egymás tiszteletét, elfogadását és az országok közötti békés versengést. A turizmus számára az integráció, az egyre szorosabbá váló együttműködés jelenti a válaszokat. A turizmus komplex rendszerében a gazdasági és politikai tényezők kapcsolódnak különböző teljesítendő célokhoz.

A turizmuspolitika olyan cselekvések, iránymutatások, irányelvek, alapelvek és eljárások sorozata, amelyek egy etikai keretrendszeren belül a legmegfelelőbb módon képviselik egy közösség (vagy nemzet) szándékát annak érdekében, hogy a tervezés, fejlesztés, termékek, szolgáltatások, marketing és fenntarthatósági célok egyidejűleg valósuljanak meg a turizmus növekedésének támogatásával (Edgell et al., 2008).

4. A COVID-19 és az európai turizmuspolitika

A koronavírus-járvány első esetét 2019-ben regisztrálták, alig néhány hónappal később 2020. március 11-én az Egészségügyi Világszervezet (WHO) világgjárványra hívta fel a figyelmet (Chen et al., 2020). A globális egészségügyi kérdés hamarosan globális gazdasági problémákat és kihívásokat eredményezett (Leković & Milutinović, 2021).

A II. világháború óta nem érte ekkora méretű gazdasági veszteség a világgazdaságot, az egészségügyi és gazdasági válságnak együttesen súlyos negatív hatása volt a modern társadalomra, megkérdőjelezve a lakosság egészségét és gazdasági biztonságát (Gössling et al., 2021). A világgjárvány megváltoztatta az emberi civilizáció gazdasági és társadalmi aspektusait (Hanić, 2020). A COVID-19 megjelenésekor két másik járvány is aktív volt. Az első a rendkívül halálos kimenetelű MERS, egy koronavírus (MERS-CoV) által okozott vírusos légúti megbetegedés, amelyet 2012-ben azonosítottak Egyiptomban (Berry et al., 2015). A MERS jelentős figyelmet kapott az utazási orvostudományi szakirodalomban, mivel nagyszámú ember vesz részt az évente Szaúd-Arábiába irányuló zarándoklaton (Al-Tawfiq et al., 2014). A második az ebola, amelynek átlagos halálozási aránya a betegség különböző hullámaiban körülbelül 50% (Chowell & Nishiura, 2014). A COVID-19 nem olyan fertőző, mint a kanyaró, és nem olyan valószínű, hogy a fertőzött személy meghal, mint az ebola esetében, de az emberek már napokkal a tünetek megjelenése előtt elkezdhetik a vírus terjesztését. Bai et al., 2020; Rothe et al., 2020). Ennek eredményeképpen a tünetmentes emberek továbbíthatják a COVID-19-et mielőtt tudnák, hogy önzóroládniuk kell vagy hogy más intézkedéseket kell tenniük a vírus terjedésének megakadályozása érdekében.

A válság súlyosságát mutatja, hogy becslések szerint a világ népességének 90%-a él olyan országban, ahol valamilyen nemzetközi utazási korlátozást vezettek be, illetve sok helyen a belső mozgásokat is korlátozták valamilyen mértékben (Gössling et al., 2020).

A COVID-19 világjárvány különösen erős hatást és súlyos gazdasági károkat okozott azokban az országokban, amelyek természeti lehetőségeiket és erőforrásait kiaknázva nagy mértékben a turisztikai ágazat fejlesztésére alapozták eddigi gazdasági fejlődésüket. Az Európai Unió országai jelentős számban érintettek, a válság hatása és következményei jelentősek.

Az Egyesült Nemzetek Világszervezetének jelentése szerint (UNWTO, 2021) a nemzetközi turistaérkezések száma 74%-kal csökkent 2020-ban, ami előre nem várt radikális hatással volt az idegenforgalmi bevételekre (Garrido-Moreno et al., 2021). Európában 51,4 százalékkal csökkent a turisztikai ágazat hozzájárulása a GDP-hez 2020-ban (WTTC, 2021). A világjárvány hatása az ázsiai és csendes-óceáni térségben eredményezte a legnagyobb mértékű csökkenést az ágazat GDP-hez való hozzájárulásában 53,7 százalékkal (Szalók & Juhász-Dóra, 2022).

A COVID-19 okozta krízis idegenforgalmi ágazatra gyakorolt erőteljes hatása még erőteljesebb válaszlépéseket követel a turizmuspolitikától (Lekovic & Milutinovic, 2021). A válsághelyzet kezelése együttműködést és összehangolást igényelt a felelős turizmusirányítás érdekében. A COVID-19 válság következtében a tagállamok részéről elvárássá vált a válaszlépések összehangolása, a turisták szabad mozgásának mielőbbi biztosítása.

A turizmus az európai gazdasági növekedés stabil és folyamatos motorja volt, ennek ellenére az európai intézmények támogatása nem volt mindig egységes (Estol & Font, 2016). Ennek részben az az oka, hogy a tagállamok nem akartak lemondani a turizmusirányítás feletti hatalmukról, a másik ok pedig a turizmus természetéből fakad. A turizmus az EU tagállamai között nemzeti és regionális kompetenciaterület, ezért a régiók teljes jogkörrel rendelkeznek, a döntéshozatal során nemzeti vagy regionális turisztikai politikát követnek (Wanner et al., 2020). A kutatások során bebizonyosodott, hogy nincs egységes megoldás, azaz nem léteznek minden ország számára egyformán alkalmazható és hatékony támogatási csomagok a turisztikai ágazat számára, hanem minden országnak a turisztikai politika kialakításakor tiszteletben kell tartania saját sajátosságait, törekedve arra, hogy az adott nemzeti keretek között az a legjobb eredményeket hozza (Lekovic & Milutinovic, 2021).

A pandémia következtében valamennyi ország számára új stratégia kialakítása vált szükségessé az újrapozicionálás igényével. A megváltozott körülmények hatására hazánkban is felülvizsgálták az NTS 2030-at. A Turizmus 2.0 célja a turizmus élénkítése a beavatkozási pontok azonosításával. A dokumentum 12 irányvonalon keresztül mutatja be a turizmus-vendéglátás aktuális helyzetéhez viszonyított fejlődési lehetőségeket.

5. Az Európai Unió turizmuspolitikájának jövője

Az EU tagállamok a COVID-19 okozta válságra nemzeti szintű szabályozással reagáltak. A kialakult helyzet azonban azt is megmutatta, hogy a nemzeti intézkedések mellett szük-

ség van a közös cselekvésre, és hogy fontos a közös fellépés a hatékonyság érdekében. A COVID-19 világjárvány következményeinek, a turizmuspolitika hatékonyságának vizsgálata fontos kiindulópont lehet a turizmuspolitika jövőbeni alakításához. Lehetőség kínálkozik a globális turisztikai rendszer olyan jellegű átalakításához, amely jobban igazodik a fenntartható fejlődési célokhoz (Gössling et al., 2020). Számos kutató mutat rá arra, hogy ne térjünk vissza a megszokott sémákhoz, hiszen a világjárvány után semmi sem lesz olyan, mint volt: a jelenlegi világjárvány lehetőség a turizmus újragondolására (OECD, 2020). A válságkezelésből eredő tanulságok levonása és megvitatása valamennyi uniós országgal sürgető feladat, a turizmus ellenálló képességének erősítése a turizmus jövője szempontjából nélkülözhetetlen. A jelenlegi helyzetből való kilábalást az összes érintett szereplő összefogásával és összehangolt fellépéssel lehet csak megoldani helyi, regionális, nemzeti és globális szinten (Lekovic & Milutinovic, 2021). A nagyszámú szereplő miatt az információkhoz való egyenetlen hozzáférés gyakran akadály a megfelelő alternatívák megtalálásának. Guix & Font (2022) Consulting on the European Union's 2050 tourism policies című cikkében a részvételi akciókutatás eredményeire és a vállalati társadalmi felelősségvállalás szakirodalmára építve, az érdekelt felek bevonási folyamatainak hatékonyságát törekedtek erősíteni. Az érintett döntéshozókkal és szakértők bevonásával folytatott konzultáció arra szolgált, hogy előre jelezzék a szakpolitikák támogatását vagy ellenzését, hozzájárulva a jövőbeli tervek sikeréhez (Hardy & Pearson, 2018; Soulard et al., 2018; Waligo et al., 2015). Míg korábbiakban az Európai Parlamentben az egyeztetések az EU turizmusában érdekelt felek közötti személyes párbeszéd biztosításán keresztül történtek, a COVID-19 során az utazási korlátozások következtében lehetőség nyílt az online párbeszédre. Ez az érdekelt felek és szakértők szélesebb körű eredményes konzultációját tette lehetővé földrajzi és pénzügyi korlátok nélkül. A kutatás eredményeinek alapján a javaslatokból egy cselekvési listát dolgoztak ki, amelyben meghatározták, hogy az egyes célkitűzések milyen módon érhetőek el (Guix & Font, 2022). Ez a kutatás jó példa arra, hogy a COVID-19 pozitív hozadékát kihasználva, az online térbe kényszerült életünk hogyan hasznosítható a szakértői részvételen alapuló hatékonyabb konzultációra, amely képes megerősíteni a szervezők legitimitását (Schmidt & Wood, 2019).

Tisztában kell lennünk az új alkalmazott módszertan korlátaival: a cikk egyfajta lehetséges utat mutat a digitális konzultációk irányába. Az empirikus eredmények hozzájárulnak a transznacionális idegenforgalmi politikaalkotás során az érdekelteknek a meglévő folyamatokba történő bevonásához a meglévő hiányosságok csökkentése érdekében (Dimitrovski et al. 2021).

Egyes szerzők – mint például Prideaux et al. (2021) – rámutatnak arra, hogy a jelenlegi világjárvány során levont tapasztalatok tanulságul szolgálhatnak a klímaváltozással mint nagy kihívással való sikeresebb megbirkózásra, amelynek tetőzése csak idő kérdése, ha folytatódik a jelenlegi gyakorlat, azaz a környezetre való elégtelen odafigyelés és a körforgásos gazdaság elveinek elégtelen alkalmazása (Lekovic & Milutinovic, 2021).

Kategóriák	Tényező	Fontosság (1 tizedesjegyre kerekített érték)	Megvalósíthatóság (1 tizedesjegyre kerekített érték)	%
Biztonságos és zavartalan turisztikai élmény	Határokon átnyúló szabályozás	5,0	3,0	44
	Multimodális, alacsony szén-dioxid-kibocsátású közlekedés	4,7	4,0	64
	Egészségügyi és biztonsági protokollok	4,5	3,3	64
	Utásbizalom	4,4	3,2	62
	Intelligens és biztonságos szolgáltatások	4,4	3,4	61
	Érintésmentes folyamat	4,3	3,6	32
	Idegenforgalmi tömeg	4,2	3,2	64
	Adatismeret	4,3	4,2	45
	Konzultáció az EU-turizmus újragondolásáról	4,1	3,1	44
	Harmonizált adatok	3,9	3,3	59
Zöldebb nyaralások	Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásról szóló rendelet	4,6	3,7	43
	Fenntartható innováció EU zöld megállapodás	4,0	3,2	54
	Éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodási készségek	4,0	3,4	54
	K+F alternatív üzemanyagok	4,2	3,8	36
	Desztináció éghajlathoz való alkalmazkodásának finanszírozása	4,1	3,6	68
	Éghajlatsemleges turizmus ösztönzése	4,0	3,4	57
	Nyílt hozzáférésű adatok és tulajdonjog	3,7	3,6	34
	Innovációs képességek	4,0	3,6	70
Adatvezérelt turizmus	Biztonság és adatvédelem közös keretrendszere	4,9	3,6	48
	Adatmegosztás	4,9	3,9	53
	A digitalizáció finanszírozása	4,6	4,0	68
	Digitális készségek	4,2	4,0	60
	Adatok elérhetősége	4,3	3,3	50
	Adatmegosztási partnerségek	4,2	3,3	56
	Turisztikai adatmegosztás	3,8	3,4	58
	Nyílt hozzáférésű adatok	4,3	3,6	34
	Eurostat & privát adatok	4,4	3,9	40
	Interoperacionális eszközök	4,3	3,9	52

2. táblázat: A kutatásban vizsgált tényezők értékelése fontosság és megvalósíthatóság alapján a támogatottság arányában (%)

Forrás: Guix & Font (2022) alapján, szerző fordításában és szerkesztésében.

6. Következtetések

A COVID-19 globális változásokat eredményezett, hatásai figyelemreméltó tanulságokkal szolgálnak az idegenforgalmi ágazat és a politikai döntéshozók számára. A járványból a tanulság, hogy nem lehet a régi módon gondolkodni sem a turizmusról, sem a turizmus szabályozásáról. A turizmus újradefiniálása jelentős nemzeti és regionális kormányzati beavatkozásokat igényel az uniós szintű keretekhez és szabályozáshoz való hozzáféréseken keresztül. Az eredmények rávilágítanak a transznacionális kormányzati erőfeszítések fontos szerepére, hogy a helyi szereplőket Európa-szerte képessé tegyék a közös célok elérésére. Az új típusú turizmuspolitika az információelosztás új rendszerén fog alapulni, továbbá az adatgyűjtés fázisai is átalakuláson mennek keresztül (Guix & Font, 2022). Cél, hogy kölcsönösen elfogadható megoldások szülessenek a turizmus jövőjét illetően, jelenlegi feladatunk pedig, hogy a már fenntartható turizmusra alapozva segítsük és felgyorsítsuk a változásokat.

Irodalomjegyzék

- Al-Tawfiqef, J. A., Zumlaad, A., & Memis, Z. A. (2014). Travel implications of emerging coronaviruses: SARS and MERS-CoV. *Travel Medicine and Infectious Disease*, 12(5), 422-428. <https://doi.org/10.1016/j.tmaid.2014.06.007>
- Anastasiadou, C. (2008). Stakeholder perspectives on the European Union tourism policy framework and their preferences on the type of involvement. *International Journal of Tourism Research*, 10(3), 221-235. <https://doi:10.1002/jtr.655>
- Aykin, S. M. (2012). A Common Tourism Policy for the European Union: A Historical Perspective, In: Moufakkir, O. & Burns, P.M. (Eds.), *Controversies in Tourism*, (pp. 23-40.), CAB International.
- Bai, Y., Yao, L. & Wei, T. (2020). Presumed Asymptomatic Carrier Transmission of COVID-19. *JAMA*. 323(14):1406-1407. <https://doi:10.1001/jama.2020.2565>
- Berry, M., Gamielien J. & Fielding, B.C. (2015). Identification of new respiratory viruses in the new millennium. *Viruses*, 7 (3), pp. 996-1019. <https://doi.org/10.3390/v7030996>
- Chen N., Zhou, M., Dong, X., Qu J, Gong F., Han Y., Qiu Y., Wang J., Liu Y., Wei Y., Xia J., Yu T., Zhang X. & Zhang L. (2020). Epidemiological and clinical characteristics of 99 cases of 2019 novel coronavirus pneumonia in Wuhan, China: a descriptive study, *Lancet*, pp. 507-513. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30211-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30211-7)
- Chowell, G., & Nishiura, H. (2014). Transmission dynamics and control of Ebola virus disease (EVD): A review. *BMC Medicine*, 12/196. <https://doi.org/10.1186/s12916-014-0196-0>
- Csapó J. (2019). A turizmuspolitika és turizmusirányítás elmélete és gyakorlata az Európai Unióban. Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634544838>
- Dimitrovski, D., Lemmetyinen, A., Nieminen, L. & Pohjola, T. (2021). Understanding coastal and marine tourism sustainability – A multi-stakeholder analysis, *Journal of Destination Marketing & Management*, 19, 100554. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2021.100554>

- Edgell, D. L., Allen, M. D., Smith, G. & Swanson, J. R. (2008). *Tourism policy and planning: Yesterday, today and tomorrow*. Oxford, UK: Butterworth-Heinemann.
- Estol, J. & Font, X. (2016). European tourism policy: Its evolution and structure, *Tourism Management*. (52) pp. 230-241. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.06.007>
- Estol, J., Camilleri, M. A. & Font, X. (2018). European Union Tourism Policy: An Institutional Theory Critical Discourse Analysis. *Tourism Review*. 73 (3), 421-431. <https://doi:10.1108/TR-11-2017-0167>
- Garcia, F. A. (2014). A comparative study of the evolution of tourism policy in Spain and Portugal, *Tourism Management Perspectives*, (11) 34-50. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2014.03.001>
- Garrido-Moreno, A., Garcia-Morales, V.J. & Martin-Rojas, R. (2021). Going beyond the curve: Strategic measures to recover hotel activity in times of COVID-19, *International Journal of Hospitality Management*, Volume 96, 102928 <https://doi.org/10.1177/14673584211034525>
- Gössling, S., Scott, D. & Hall, M. (2021). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19, *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1), 1-20. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708>
- Guix, M. & Font, X. (2022). Consulting on the European Union's 2050 tourism policies: An appreciative inquiry materiality assessment, *Annals of Tourism Research*, 93, 103353 <https://doi.org/10.1016/j.annals.2022.103353>
- Halkier, H. (2010). EU and tourism development: Bark or bite?, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10 (2), 92-106. <https://doi.org/10.1080/15022250903561952>
- Hall, C. M. & Jenkins, J. M. (1995). *Tourism and Public Policy*, London and New York: Routledge.
- Hanić, A. (2020). Crni labud u svetskoj ekonomiji. In Mitić, P., Marjanović, D. (Eds.), *Black swan in the world economy 2020* (pp. 9-28). Beograd, Srbija: Institut ekonomskih nauka.
- Hardy, A., & Pearson, L. J. (2018). Examining stakeholder group specificity: An innovative sustainable tourism approach, *Journal of Destination Marketing & Management*, 8, 247-258. <https://doi:10.1016/j.jdmm.2017.05.001>
- Hughes, H. & Allen, D. (2005). Cultural tourism in Central and Eastern Europe: The views of 'induced image formation agents'. *Tourism Management*, 26(2), 173-183. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.08.021>
- Leković, M. & Milutinović, S. (2021). Tourism Policy Challenges amid COVID-19, *The Sixth International Scientific Conference, Thematic Proceedings*, 6(1) 382-398. <https://doi.org/10.52370/TISC21382ML>
- Matus, J. (2018). Globális trendek és kockázatok a 21. században – az első évtized, *Nemzet és Biztonság*, (4) pp. 3-21.
- Ooi, N., Duke, E. & O'Leary, J. (2018). Tourism in changing natural environments. *Tourism Geographies*. 20 (2), 193-201. <https://doi.org/10.1080/14616688.2018.1440418>
- Prideaux, B., Thompson, M. & Pabel, A. (2020). Lessons from COVID-19 can prepare global tourism for the economic transformation needed to combat climate change, *Tourism Geographies*, 22:3, 667-678, <https://doi:10.1080/14616688.2020.1762117>

- Routley, N. (2019). The Top Global Risks in 2019, Visual Capitalist, online, <https://www.visualcapitalist.com/top-global-risks-2019/> (2021. 10. 02.)
- Rothe, C., Schunk, M., Sothmann, P., Bretzel, G., Froeschl, G., Wallrauch, C., Zimmer, T., Thiel, V., Janke, C., Guggemos, W., Seilmaier, M., Drosten, C., Vollmar, P., Zwirgmaier, K., Zange, S., Wölfel, R. & Hoelscher, M. (2020). Transmission of 2019-nCoV Infection from an Asymptomatic Contact in Germany. *The New England Journal of Medicine*, 5;382(10):970-971. <https://doi:10.1056/NEJ-Mc2001468>
- Schmidt, V. A., & Wood, M. (2019). Conceptualizing throughput legitimacy: Procedural mechanisms of accountability, transparency, inclusiveness and openness in EU governance. *Public Administration*, 97(4), 727-740. <https://doi.org/10.1111/padm.12615>
- Schumacher, T., Bouris, D. & Olszewska, M. (2016). Of policy entrepreneurship, bandwagoning and free-riding: EU member states and multilateral cooperation frameworks for Europe's southern neighbourhood. *Global Affairs*, 2(3), 259-272.
- <https://doi.org/10.1080/23340460.2016.1216230>
- Soulard, J., Knollenberg, W., Boley, B. B., Perdue, R. R., & McGehee, N. C. (2018). Social capital and destination strategic planning. *Tourism Management*, 69, 189-200. <https://doi:10.1016/j.tourman.2018.06.011>
- Szalók, Cs. & Juhász-Dóra, K. (2022). Alkalmazkodási lehetőségek és kényszerek a szállodaiparban a COVID-19 járvány idején, In Albert, Tóth Attila (szerk.) *Folytatás vagy újrakezdés a turizmusban, tanulmánykötet (megjelenés alatt)*
- Szalók, Cs. & Kovács, L. (2022). *Az Európai Unió szakpolitikai rendszere. Ludovika Egyetemi Kiadó (megjelenés alatt).*
- Stevenson, N., Airey, D. & Miller, G. (2008). Tourism policy making: the policymakers' perspectives. *Annals of Tourism Research*, 35(3), 732-750. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2008.05.002>
- Waligo, V., Clarke, J., & Hawkins, R. (2015). Embedding stakeholders in sustainable tourism strategies. *Annals of Tourism Research*, 55, 90-93. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2015.09.002>
- Wanner, A., Seier, G. & Pröbstl-Haider, U. (2020). Policies related to sustainable tourism - an assessment and comparison of European policies, frameworks and plans, *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 29(48) 100275. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2019.100275>

Forrásjegyzék

- Az Európai Parlament és a Tanács 2006/123/EK irányelve (2006. december 12.) a belső piaci szolgáltatásokról (szolgáltatási irányelv). Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32006L0123> (2021. 10. 02.)
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata HARMADIK RÉSZ – AZ UNIÓ BELSŐ POLITIKÁI ÉS TEVÉKENYSÉGEI, XXII. CÍM – IDEGENFORGALOM 195. cikk) 7.6.2016 Document 12016E195 http://data.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2016/art_195/oj (2021.10.07.)
- European Commission (é.n.): Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. Forrás: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism_en (2021.10.02.)
- OECD (2020). Mitigating the impact of COVID-19 on tourism and supporting recovery. OECD Tourism Papers, 2020/03, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/47045bae-en>
- UNWTO (2021) World Tourism Organization Dashboard: “International Tourism and COVID-19. <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19> (2021.10.07.)
- World Economic Forum (2019). The Global Risks Report. <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2019> (2021.10.02.)
- WTTC (2021) World Travel and Tourism Council, Economic Impact Reports. <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact> (2021.10.07.)